

УКРАЇНА

**ВИЩА РАДА ПРАВОСУДДЯ
РІШЕННЯ**

18 грудня 2018 року

Київ

№ 3954/0/15-18

**Про надання консультативного висновку
до законопроекту № 9294**

Вища рада правосуддя розглянула проект Закону України «Про внесення зміни до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо винагородження суддів» (реєстраційний № 9294 від 16 листопада 2018 року), внесений на розгляд Верховної Ради України у порядку законодавчої ініціативи народними депутатами України Геращенко А.Ю., Алексєєвим І.С., Македоном Ю.М., Яніцьким В.П., Алексєєвим С.О., Мосійчуком І.В.

Пунктом 15 частини першої статті 3 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» передбачено, що Вища рада правосуддя надає обов'язкові до розгляду консультативні висновки щодо законопроектів з питань утворення, реорганізації чи ліквідації судів, судоустрою і статусу суддів.

Керуючись статтею 131 Конституції України, статтями 3, 34 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», Вища рада правосуддя

вирішила:

1. Затвердити консультативний висновок щодо проекту Закону України «Про внесення зміни до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо винагородження суддів» (реєстраційний № 9294 від 16 листопада 2018 року), внесений на розгляд Верховної Ради України у порядку законодавчої ініціативи народними депутатами України Геращенко А.Ю., Алексєєвим І.С., Македоном Ю.М., Яніцьким В.П., Алексєєвим С.О., Мосійчуком І.В.

2. Надіслати консультативний висновок до Верховної Ради України.

Голова Вищої ради правосуддя

І.М. Бенедисюк

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення Вищої ради правосуддя

«18» грудня 2018 року № 3954/0/15-18

КОНСУЛЬТАТИВНИЙ ВИСНОВОК

щодо законопроекту № 9294

Проект Закону України «Про внесення зміни до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо винагородження суддів» від 16 листопада 2018 року, реєстраційний № 9294 (далі – законопроект № 9294), внесений на розгляд Верховної Ради України у порядку законодавчої ініціативи народними депутатами України Геращенко А.Ю., Алексєєвим І.С., Македоном Ю.М., Яніцьким В.П., Алексєєвим С.О., Мосійчуком І.В.

Законопроектом № 9294 пропонується внести зміни до пунктів 22, 25 розділу XII Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Зокрема, у пункті 22 запропоновано передбачити, що право на отримання суддівської винагороди в розмірах, визначених цим Законом, мають судді, які успішно склали кваліфікаційний іспит відповідно до пункту 1 частини першої статті 85 цього Закону або призначені на посаду за результатами конкурсу, проведеного після набрання чинності цим Законом; пункт 25 пропонується доповнити новим абзацом, згідно з яким умова щодо роботи на посаді судді щонайменше три роки з дня прийняття щодо нього відповідного рішення за результатами кваліфікаційного оцінювання або конкурсу, зазначена в абзаці першому цього пункту, не повинна застосовуватися до судді в разі досягнення ним шістдесяти двох років.

Метою прийняття законопроекту № 9294, як зазначено у пояснювальній записці до нього, є усунення проблем дискримінації в оплаті праці суддів. На думку авторів, законопроект № 9294 надасть змогу завершити процедури кваліфікаційного оцінювання, а також усуне проблеми дискримінації у призначенні суддям щомісячного довічного грошового утримання.

2. Незалежність суддів гарантується щодо діяльності суддів, зокрема стосовно їх добору, призначення на посаду до настання пенсійного віку, просування по службі, незмінюваності, професійної підготовки, суддівської недоторканності, дисципліни, оплати праці та фінансування судових органів¹.

Відповідно до Конституції України та Закону України «Про Вищу раду правосуддя» вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя покладено на Вищу раду правосуддя.

Статтею 126 Конституції України передбачено, що незалежність і недоторканність судді гарантуються Конституцією і законами України.

¹ Велика хартія суддів, пункт 4, Консультативна рада європейських суддів, 17 листопада 2010 року.

Визначені Конституцією та законами України гарантії незалежності суддів є невід’ємним елементом їхнього статусу, поширюються на всіх суддів та є необхідною умовою здійснення правосуддя неупередженим, безстороннім і справедливим судом.

Серед визначених законодавством засобів забезпечення гарантій незалежності судді є, зокрема, особливий порядок фінансування та організаційного забезпечення діяльності судів, установлений законом, а також належне матеріальне та соціальне забезпечення судді, право судді на відставку.

Конституційний Суд України у рішеннях від 20 березня 2002 року № 5-рп/2002, від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004, від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005, від 22 травня 2008 року № 10-рп/2008, від 3 червня 2013 року № 3-рп/2013, від 8 червня 2016 року № 4-рп/2016, від 4 грудня 2018 року № 11-р/2018 висловив правову позицію стосовно гарантій незалежності суддів. Такими гарантіями є надання суддям за рахунок держави матеріального забезпечення (суддівська винагорода, пенсія, щомісячне довічне грошове утримання тощо) та можливості набуття статусу судді у відставці. Конституційний принцип незалежності суддів означає, у тому числі, конституційно обумовлений імператив охорони матеріального забезпечення суддів від його скасування чи зниження досягнутого рівня без відповідної компенсації як гарантію недопущення впливу або втручання у здійснення правосуддя.

Конституційний статус судді передбачає достатнє матеріальне забезпечення судді як під час здійснення ним своїх повноважень, так і в майбутньому у зв’язку з досягненням пенсійного віку чи внаслідок припинення повноважень і набуття статусу судді у відставці. Викладене відповідає положенням Європейської хартії про закон «Про статус суддів» від 10 липня 1998 року, відповідно до якої рівень винагороди суддям за виконання ними своїх професійних обов’язків має бути таким, щоб захистити їх від тиску, що може спричинити вплив на їхні рішення або взагалі поведінку суддів і таким чином вплинути на їхню незалежність та неупередженість.

Статус забезпечує судді, який досяг передбаченого законом віку для виходу у відставку з посади судді і здійснював повноваження судді протягом певного строку, право на отримання виплат, рівень яких має бути якомога ближчим до рівня його останньої заробітної плати на посаді судді².

При цьому визначення на законодавчому рівні високих гарантій суддівської незалежності стосовно оплати праці суддів у сучасний період реформування судової системи виявило низку істотних складнощів на рівні їх практичного впровадження.

Зокрема, обов’язковою підставою для отримання суддею встановленого Законом України «Про судоустрій і статус суддів» розміру суддівської винагороди є успішне проходження ним кваліфікаційного оцінювання. Зазначене вбачається обґрунтованим з огляду на конституційну вимогу щодо обов’язкового підтвердження всіма суддями, які працюють, відповідності зайнятій посаді.

² Європейська хартія про закон «Про статус суддів» від 10 липня 1998 року, пункти 6.1, 6.4.

Водночас занадто повільне здійснення процедури кваліфікаційного оцінювання, пов'язане із перевантаженістю Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, відстрочує на невизначений термін практичну реалізацію суддями права на отримання належної оплати своєї праці, що створює значну психологічну напругу в суддівському корпусі.

Нині стає очевидним, що повне кваліфікаційне оцінювання судді є тривалою у часі процедурою, яка, зважаючи на загальну чисельність суддівського корпусу і кількість членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (які здійснюють таке оцінювання) та обсяг поставлених перед ними в межах судової реформи завдань, не може бути здійснена швидко, що ставить під загрозу основні гарантії незалежності суддів.

Без проходження кваліфікаційного оцінювання на відповідність критеріям компетентності та доброчесності, а також без дотримання інших обов'язкових умов, передбачених Законом України «Про судоустрій і статус суддів», протягом щонайменше трьох років суддя, навіть за наявності підстав для виходу у відставку, не може отримувати довічне утримання у розмірі, визначеному статтею 142 цього Закону.

Така значна тривалість процедури кваліфікаційного оцінювання призводить до несправедливої дискримінації щодо виплати суддівської винагороди та звуження змісту й обсягу визначених Конституцією і законами України гарантій незалежності судді та зумовлює соціальну напругу серед суддів.

Виникає різниця у реалізації гарантій суддів, а саме права на отримання достойної винагороди суддями, які пройшли кваліфікаційне оцінювання на відповідність критеріям компетентності та доброчесності, суддями, які очікують чергових етапів кваліфікаційного оцінювання та продовжують працювати, а також суддями, які зобов'язані відпрацювати три роки на посаді судді після проходження такого оцінювання, враховуючи надану їм гарантію щодо звільнення у відставку після досягнення шістдесяти двох років.

3. Зважаючи на висновок Консультативної ради європейських суддів, слід запобігати використанню індивідуального оцінювання для визначення розміру заробітної плати та пенсій суддів. Подібний процес може, очевидно, впливати на поведінку суддів (зашкоджуючи сторонам у конкретних справах), а також загрожувати незалежності судової влади.

Узгодження принципу незалежності судочинства з будь-яким процесом індивідуального оцінювання суддів є складним. Але правильний баланс є надзвичайно вагомим. Зрештою, судова незалежність повинна мати першорядне значення³.

Оплата праці суддів повинна відповідати їхній професії та виконуваним обов'язкам, а також бути достатньою, щоб захистити їх від дії стимулів, через які можна впливати на їхні рішення. Мають існувати гарантії збереження належної оплати праці на випадок

³ Висновок № 17 (2014) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи про оцінювання роботи суддів, якості правосуддя та повагу до незалежності судової влади, пункти 44, 45.

хвороби, відпустки для догляду за дитиною, а також гарантії виплат у зв'язку з виходом на пенсію, які повинні відповідати попередньому рівню оплати їхньої праці. Для захисту оплати праці суддів від зменшення слід прийняти спеціальні законодавчі положення.

Потрібно уникати впровадження систем, в яких основна оплата праці суддів залежить від їхніх досягнень, оскільки в такому випадку можуть виникнути перешкоди для незалежності суддів⁴.

У свою чергу, якість рішень залежить від виділення адекватних людських, фінансових та матеріальних ресурсів кожній судовій системі, а також від надання фінансового забезпечення кожному судді у відповідній системі⁵.

З метою недопущення погіршення якості та оперативності судочинства, а також убезпечення суддів від корупційних ризиків, на думку Вищої ради правосуддя, прийняття законопроекту № 9294 є необхідним.

Такі законодавчі зміни нададуть суддям, які успішно склали кваліфікаційний іспит відповідно до пункту 1 частини першої статті 85 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» або призначені на посаду за результатами конкурсу, проведеного після набрання чинності цим Законом, право на отримання суддівської винагороди в розмірах, визначених цим Законом, а також нададуть змогу суддям, які не мають можливості відпрацювати три роки на посаді судді (враховуючи їхній вік після проходження такого оцінювання), отримувати щомісячне довічне грошове утримання в розмірі, визначеному цим Законом.

Відповідно до загальних вимог нормотворчої техніки проекти законів та нормативно-правових актів мають раціонально, адекватно врегульовувати суспільні відносини; правові норми, які вони містять, повинні бути стислими, чіткими і недвозначними. Законопроект № 9294 узгоджений із принципами і нормами Конституції України та в цілому відповідає вимогам нормотворчої техніки.

З огляду на викладене Вища рада правосуддя підтримує законопроект № 9294 та пропонує його прийняти.

⁴ Рекомендація CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язок.

⁵ Висновок № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи про якість судових рішень, основні висновки та рекомендації, пункт b).

